

Samverkan mot antibiotikaresistens

Årsredovisning 2010, perioden januari - juni

Stramas uppdrag och organisation

Stramas syfte är att verka för sektorsövergripande samordning i frågor som rör förutsättningar att bevara möjligheten att effektivt använda antibiotika vid bakteriella infektioner hos människor och djur samt att ta initiativ till åtgärder som i första hand rör människors hälsa.

Den 1 juli 2010 överfördes nationella Stramas regeringsuppdrag till Smittskyddsinstitutet (SMI). I och med detta upplöstes också Stramas styrgrupp. Vid SMI finns numera ett Stramaråd som ska bistå myndigheten i frågor som rör en rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens. De arbetsuppgifter som tidigare utfördes vid Strama-kansliet utförs nu vid enheten för Antibiotika och vårdhygien på SMI. Lokala Strama-grupper i landstingen fortsätter sitt arbete på regional nivå. Under första halvåret 2010 hade styrgruppen ett telefonmöte. Den dåvarande ledningsgruppen hade under motsvarande tid tre planeringsmöten.

Sektorsövergripande samordning

Myndigheter och organisationer

Strama har haft samordningsmöten för gemensamma frågor med Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet (SMI), Läkemedelsverket och SKL. Stramas ordförande har också på ett möte med landets hälso- och sjukvårdsdirektörer informerat om de lokala Strama-gruppernas viktiga arbete. I samband med årsrapporten Swedres förs också diskussioner med SVA och Strama-VL.

Företrädare för Stramas ledningsgrupp har deltagit i SKLs arbetsgrupper för VRI-mätningar och nya kunskapsunderlag om VRI och urinvägsinfektioner. Man har också ingått i styrgruppen för det nya infektionsverktyg som ska användas inom den slutna vården. Projektledaren för Stramas punktprevalensmätning har också haft delansvar för SKLs motsvarande mätningar avseende validering av databaser och presentationsmaterial.

Tandvårds-Strama har haft fyra möten under 2010. Gruppen har under året arbetat med en artikel om antibiotikabehandling av orala infektioner, publicerat en sammanfattning av artikel om indikationerna för antibiotikaproylax i tandvården (under hösten 2009 publicerad i Tandläkartidningen och Läkartidningen), lämnat synpunkter på Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vuxentandvård och besvarat direkta frågor om antibiotikaanvändning från enskilda frågeställare i landstingen. Utifrån SBUs rapport om antibiotikaproylax vid kirurgi har gruppen påbörjat arbete för att nå konsensus med några medicinska specialiteter när det gäller behov av antibiotikaproylax till vissa patientgrupper.

Stramakansliet har två gånger under 2010 besökts av ”randande” ST-läkare som utbildar sig på SMI. Presentationen av Stramarbetet har lagts upp som en strukturerad diskussion med mycket plats för frågor utifrån ST-läkarnas egna erfarenheter och kliniska vardag.

Försäljning av antibiotika

Stramas analysgrupp övervakar och analyserar kontinuerligt förbrukningsstatistiken av antibiotika i Sverige för öppenvård och slutenvård. Statistik tas även fram för norden och för Europa. Statistiken publiceras delvis på Stramas hemsida, i kvartalsrapporter samt i årsrapporten Swedres.

Öppenvård

Försäljningen av antibiotika på recept under 2010 var 390 recept/1000 invånare och år, vilket motsvarar samma nivå som 2009. Den kraftiga minskningen som skedde under 2009 höll därmed i sig. Försäljningen till barn 0-6 år fortsatte att minska något jämfört med 2010.

Bland urinvägsantibiotika till kvinnor 18-79 år fortsatte den positiva trenden med en minskande andel bredspektrumantibiotika och en ökande andel av de två likvärda förstahandspreparaten. Den totala förskrivningen av urinvägsantibiotika ökade dock något under 2010 mätt i recept/1000 invånare. Andelen penicillin V av vanliga luftvägsantibiotika till barn 0-6 år gick i positiv riktning och ökade något i de flesta län under 2010.

Slutenvård

Efter två år med en minskad antibiotikaförsäljning på slutenvårdsrekvisition ses under 2010 en ökning med 2 procent jämfört med 2009. Det positiva mönstret som setts de senaste åren med en minskad andel cefalosporiner och kinoloner av den totala antibiotikaförsäljningen fortsatte under 2010.

Kvartalsrapporter

I samarbete med Stramas analysgrupp tas en rapport fram för varje kvartal. Rapporterna redovisar förbrukningsstatistik för öppen- och slutenvård samt statistik för Stramas förskrivningsmål i öppen- och slutenvård. Rapporten publiceras på Stramas hemsida samt skickas ut som nyhetsbrev till alla Stramas prenumeranter.

Resistens

Strama följer resistensövervakningen genom samarbetet med SMIs antibiotikaresistensgrupp, ARG, och årsrapporten Swedres tas fram i ett nära samarbete. På ett gemensamt möte för Stramas analysgrupp och ARG diskuterades resistensläge och antibiotikaförbrukning ur ett helhetsperspektiv. Resistensdata finns också tillgängliga på www.strama.se.

Stramas uppgifter enligt instruktionen

I det följande kommer en kortfattad beskrivning att ges av Stramas verksamhet 2010 utifrån de i instruktionen angivna områdena.

Strama ska utifrån den övervakning och analys som görs nationellt och internationellt i fråga om förekomst av antibiotikaresistens och antibiotikaförbrukning ta initiativ till åtgärder som i första hand rör människors hälsa.

Expertmöte hud- och mjukdelsinfektioner

Strama och Läkemedelsverket anordnade 2010 ett expertmöte angående farmakologisk behandling av akut öroninflammation. Nya rekommendationer presenterades under hösten 2010.

Strama ska arbeta för att studier genomförs i frågor som rör antibiotikaresistens där behovet av ny kunskap har identifierats.

Klinisk prövning

Stramas kliniska prövning "Jämförelse av 1 och 2 veckors behandling med ciprofloxacin vid akut pyelonefrit hos kvinnor" startade i februari 2006. Ett 20-tal infektionskliniker i Sverige inkluderade under perioden 2006-2008 tillsammans 251 patienter, varav 156 kunde utvärderas enligt protokollet. Resultatet av studien visade att effekten av 7 dagars behandling med ciprofloxacin 500 mg x 2 inte var sämre än effekten av 14 dagars behandling med ciprofloxacin 500 mg x 2 vid akut pyelonefrit hos kvinnor, varken vid korttids- eller långtidsuppföljning efter avslutad behandling. I juni 2010 skickades en slutrapport till Läkemedelsverket och arbetet med en vetenskaplig artikel pågår.

Punktprevalensstudie

Under hösten genomfördes Stramas femte punktprevalensstudie, PPS, sedan 2003 på svenska sjukhus. På 74 sjukhus (varav sju geriatriska) i 21 län registrerades data för över 17500 inläggande patienter.

Av dessa fick drygt 33 procent antibiotikabehandling. Liksom tidigare mätningar ägnades extra fokus på de tre interventionsområdena 1) samhällsförvärd pneumoni 2) okomplicerad cystit hos kvinnor och 3) antibiotikaproylax vid kirurgi. För samhällsförvärd pneumoni sågs en fortsatt omsvängning från cefalosporiner till smalspektrumpenicilliner samtidigt som piperazillin plus tazobactam ökade kraftigt. Terapimönstret vid okomplicerad cystit hos kvinnor följde den positiva utveckling som också ses i öppenvården. Andelen patienter som fick kirurgisk profylax mer än ett dygn var fortfarande för hög.

IVA-Strama

IVA-Stramas arbete har fortsatt under 2010 och tio års trendanalys av den ökande antibiotikaförbrukningen på svenska IVA presenterades på ECCMID i Wien, april 2010. Ny design av IVA-Stramas hemsida med sökbar antibiotikaförbrukning för enskild IVA sjösattes i juni 2010. Dessa data har också presenterats på två symposier på Svensk förening för anesthesi och intensivvård.

Strama ska sammanställa och aktivt återföra kunskap i frågor som rör antibiotikaresistens till berörda inom hälso- och sjukvård, kommunal vård och omsorg samt till beslutsfattare, allmänhet och medierna.

Broschyr till förskrivare

Läkemedelsverket och Strama har regelbundet arrangerat expertmöten för att ta fram behandlingsrekommendationer för olika infektionssjukdomar i öppenvården. För att få ett ännu bättre genomslag har under 2010 rekommendationerna för sex vanliga typer av infektioner i öppenvården sammanfattats i en broschyr (halsfluss, öroninflammation, bihåleinflammation, nedre luftvägsinfektioner, nedre urinvägsinfektion hos kvinnor samt hud- och mjukdelsinfektioner). Målet är att sjukvården ska ha bra kunskap om när och hur antibiotika bör användas eller undvikas.

Broschyren har skickats ut till det stora flertalet vårdcentraler i Sverige (dvs. de som finns med i tillgängligt adressregister). Dessutom har den medföljt som bilaga i decembernumret av Läkemedelsverkets skrift "Information från Läkemedelsverket" (cirka 60 000 ex). Den har även distribuerats på Riksstämman och skickats till Stramagrupper och till vårdcentraler som efterfrågat fler exemplar.

Media

Stramas experter har under året medverkat i ett flertal intervjuer i TV, radio och press.

Dessutom har Strama författat eller varit medskribent till ett antal artiklar, bland annat i Läkartidningen med artiklarna "Antibiotika eller inte - prokalcitonin kan vägleda behandlingsval åtminstone på akuten för vuxna med nedre luftvägsinfektion", "Bakteriella hud- och mjukdelsinfektioner i primärvård. Mindre antibiotika i sikte med nya rekommendationer". Det har också publicerats debattartiklar, i Läkartidningen "Antibiotikaresistensen i slutenvården måste bromsas" och i Dagens Medicin "Dags för en satsning på klinisk behandlingsforskning".

Hemsidan

Stramas webbplats är en samlingsplats för information inom antibiotikaområdet och har kontinuerligt uppdaterats med nyheter inom fältet samt med presentationer och informationsmaterial från Strama.

Medicinska riksstämman och AT-stämman

Under årets medicinska riksstämma i Göteborg 1-3 december hade Strama en monter för att dela ut material och sprida information om Strama och antibiotikaanvändningen i Sverige. I montern delades det ut 500 exemplar av broschyren med sammanfattningar av Strama och Läkemedelsverkets behandlingsrekommendationer för vanliga infektioner i öppenvården. Annat material som delades ut var en förkylningsbroschyr med tips och råd vid förkylning, Strama och Svenska infektionsläkarföreningens 10-punktsprogram, information om dokumenten MRSA i samhället och MRSA i förskolan. I montern visades en poster på de nya rekommendationerna för handläggning och behandling av akut mediaotit (AMO), en poster med Stramas mål för antibiotikaförskrivning i öppenvård och en poster med Strama

och Svenska infektionsläkarföreningens nylanserade 10-punktsprogram. Under riksstämman anordnades även ett symposium om behandling av öroninflammation.

Strama deltog också på AT-stämman den 25-26 mars som besöktes av cirka 550 AT-läkare. I Stramas monter hade vi bland annat behandlingskort med behandlingsrekommendationer för akut bronkit och pneumoni hos vuxna och barn och en poster med Stramas förskrivningsmål i öppenvården samt en poster med de nya behandlingsrekommendationerna för hud och mjukdelsinfektioner.

Remiss Begrepp inom läkemedelsområdet

Strama har fördelats remissen *Begrepp inom läkemedelsområdet* från Socialstyrelsen. I sitt yttrande framförde Strama några förslag på korrigeringar av de begrepp i termbanken som var i behov av revidering efter Apoteket AB:s avreglering.

Rapporter, presentationer och föreläsningar

Under året har ett flertal vetenskapliga uppsatser baserade på Strama arbete publicerats eller skickats in för bedömning av vetenskapliga tidskrifter.

Stramas arbete har också presenterats på en rad vetenskapliga möten, professionella möten samt vid olika universitet både inom och utom landet under enskilda föreläsningar eller under längre kurser.

MRSA

Under 2009 rapporterades 1480 nya fall av MRSA i Sverige, en ökning med 13 procent från 2008. På senare år är det framförallt antalet som smittats ute i samhället som ökat. Därför finns behov av information om hur man förebygger smittspridning i samhället, framförallt i vissa riskmiljöer som förskolan. I juni 2010 publicerade därför Strama ett kunskapsunderlag om MRSA i samhället och tillsammans med Socialstyrelsen ett dokument om MRSA i förskolan. Socialstyrelsen publicerade även rekommendationer för hur MRSA-bärarskap och smittrisker ska bedömas. Samtliga dokument har tagits fram i samverkan med experter inom smittskydd och vårdhygien samt andra myndigheter.

Swedres

För nionde året i rad har Strama i samarbete med SMI sammanställt Swedres, en rapport där statistik för antibiotikaförbrukning och antibiotikaresistens i Sverige sammanställs och analyseras. Vid lanseringen av Swedres 2009 skickades ett pressmeddelande ut och en presskonferens anordnades. Rapporten trycktes och distribuerades gratis inom sjukvården samt publicerades på Strama och SMI:s hemsidor.

Omvärldsbevakning och Strama-nytt

Strama bevakar löpande internationell vetenskaplig och allmän press för att ta del av ny och viktig kunskap. På basis av den vetenskapliga pressen refereras intressanta och angelägna artiklar i Strama-nytt. Sex nummer har givits ut under året till knappt tvåtusen prenumeranter. I samband med november-december numret gavs ett extranummer ut som innehöll referat från artiklar gällande det snabbt ökande hotet från karbapenemas-producerande bakterier (KPC, NDM-1 med flera). Utöver detta skickas en web-scan ut en gång per vecka till ett 100-tal prenumeranter. Här refereras och kommenteras särskilt intressanta nyheter som publicerats elektroniskt i både vetenskaplig och allmän press.

Strama ska medverka till att kunskap i frågor som rör antibiotikaresistens tillämpas i praktiken genom att påverka attityder och beteenden hos förskrivare, övriga berörda yrkesgrupper och allmänhet.

Utbildningsaktiviteter

Under april genomförs en 5-dagars SK kurs i Jönköping under rubriken ”Handläggning av infektioner i primärvård”. Cirka 27 deltagare från hela landet.

Årets Strama-dag samlade drygt 100 deltagare från hela landet.

Temadagen om smitta och infektioner i förskolan arrangerades första gången i Örebro 2009. Arrangör var Strama tillsammans med SKL, Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet och Smittskyddet i Örebro. Under 2010 har lokala Stramagrupper i Stockholm, Halland/Kronoberg och Göteborg arrangerat temadagar baserade på samma koncept som den första temadagen i Örebro. Nationella Strama har tillhandahållit hjälp vid behov.

Strama bjöd i september in allmänläkare från olika delar av Sverige till en strategisk diskussion om hinder och möjligheter till en rationell antibiotikaförskrivning i Sveriges primärvård.

Strama medverkade i planeringen av den utbildning i lokalt Strama arbete som Strama Uppsala län anordnade. Ett flertal av medlemmarna i Stramas ledningsgrupp deltog som föreläsare.

I samband med Europeiska antibiotikadagen 2010 lanserade Strama tillsammans med Svenska infektionsläkarföreningen ett nationellt 10-punktsprogram för att bromsa antibiotikaresistens inom slutenvården. 10-punktsprogrammet bygger på 3 grundprinciper om att minska behovet av antibiotika genom att reducera smittspridning och riskfaktorer för vårdrelaterade infektioner, att förbättra diagnostiken samt att använda antibiotika rationellt. Programmet presenterades i ett pressmeddelande och i en debattartikel i Läkartidningen ”Antibiotikaresistensen i slutenvården måste bromsas”. Dessutom togs ett bakgrundsdokument fram som innehöll motiveringar till var och en av de 10 punkterna och en power-pointpresentation. Allt material lades upp på hemsidan och distribuerades till Stramagrupperna av vilka flera ordnade lokala arrangemang för att sprida budskapet vidare.

Strama ska verka för framtagandet av handlingsprogram på regional och lokal nivå med konkreta målsättningar, åtgärder och uppföljningsmetoder anpassade för praktisk tillämpning

Uppbyggnad av register för att följa handläggning av infektioner i primärvården PRIS, pv-kvalitet
Av alla antibiotikarecept förskriver primärvården ca 60 procent. Det finns bra statistik över uttagna recept, men det saknas information om diagnoser och diagnostika. För att bedöma orsaker till förändringar i förskrivningsmönster över tid och följsamhet till nationella rekommendationer för handläggning av vanliga infektioner i primärvården krävs tillgång till diagnosbaserade journaldata. Vårdcentraller med tillgång till sökverktyget RAVE 3 har därför inbjudits att delta i studiet av data kring alla läkarbesök för en infektion. Totalt för åren 2007-2009 gjordes 346646 läkarbesök av 360 000 listade invånare. Antalet besök ökade med 18 procent mellan 2007 och 2009, medan andelen som erhöll antibiotika minskade från 51 procent till 45 procent. Data ger viktig information om besöksmönster, diagnosfördelning och val av antibiotika vid olika infektioner. Undersökningen kommer att fortsätta och utökas under 2011.

Strama ska fördela och administrera de statliga medel som ställs till strategigruppens förfogande för insatser som behövs för att uppfylla uppgifterna som strategigruppen har enligt denna förordning samt följa upp de verksamheter som fått statligt bidrag.

Under 2010 delades medel ut till lokal Strama-verksamhet till följande projekt:

- Förekomst av resistent bakterier hos barn vid Astrid Lindgrens barnsjukhus – trender och riskfaktorer.
- Bakgrundsfaktorer, morbiditet och konsekvenser av sepsis orsakad av ESBL-bakterier hos patienter i Västra Götaland – en retrospektiv analys.

Strama ska delta i internationellt arbete inom antibiotikaresistensområdet.

Mellan den 25 och 29 januari genomförde European Centre for Disease Prevention and Control, ECDC, ECDC ett s.k. landbesök i Sverige. Besöket koordinerades av Socialstyrelsen men Stramakansliet deltog aktivt i planeringen och genomförandet. Inför besöket försågs ECDC-delegationen med material som speglar Stramas verksamhet; exempel på kampanjmaterial till allmänhet och förskrivare,

faktaunderlag och åtgärdsplaner, sammanfattning av Stramas och SMIs regeringsuppdrag om system för nationell övervakning av antibiotikaanvändning och -resistens samt årsrapporten Swedres.

Kina

I mars besökte en kinesisk delegation Sverige. I delegationen fanns representanter från Peking University och National Institute of Hospital Administration respektive Department of Medical Administration vid Ministry of Health China. Svensk värd för besöket var ReAct, och övriga deltagare representerade Socialdepartementet, Smittskyddsinstitutet, Strama och Karolinska Institutet. Delegationen besökte också Läkemedelsverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Uppsala Monitoring Centre och den lokala Stramagruppen i Uppsala län. Möten och presentationer under vecka var inriktade på att beskriva system och arbetsmetoder rörande antibiotikaanvändning, -resistens och vårdhygien i Sverige respektive Kina, för att identifiera områden lämpade för samarbete inom ramen för det Memorandum of Understanding som funnits sedan 2006. Veckan resulterade i en föreslagen Plan of Action som gick vidare till Ministry of Health China för förankring. Ett avtal för samarbete 2011-2014 undertecknades i oktober av Sveriges och Kinas folkhälsoministrar.

Vid den kinesiska delegationens besök inbjöds en svensk talare till Kina för att föreläsa om Strama och svenskt arbete mot antibiotikaresistens. En företrädare för Strama besökte i maj Changchun i Jilin-provinsen och berättade om Stramas organisation och det strukturella arbetet i Sverige för cirka 250 kinesiska farmaceuter.

Studiebesök

Den 19 april kom cirka 40 holländska farmacistuderter på studiebesök till Strama. Under ett par timmar presenterades Stramas organisation och arbete.

EU-studier

Den 27-28 maj höll det europeiska nätverket ESAC (European Surveillance of Antimicrobial Consumption) sitt årliga möte, denna gång i Stockholm. Den svenska representanten i ESAC är apotekare på Stramakansliet.

Strama deltar även i andra EU-studier: GRACE – en studie av nedre luftvägsinfektioner, Theraedge – en studie av snabbdiagnostik, APRES – en studie av resistens och förskrivning i listad befolkning, PPS – en punktprevalensstudie i slutenvård. EPIC II – en punktprevalensstudie avseende infektioner på IVA i Norden jämfört med medelhavsländers IVA redovisades på intensivvårdsmötet ISICEM i Bryssel i mars, 2010.

Otto Cars
Ordförande i Strama